

МУНИЦИПАЛЬНОЕ БЮДЖЕТНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
«УЛЬДУРГИНСКАЯ СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА
ИМ. Ц. НОМТОЕВА»

Утверждаю:

Директор МБОУ «УСОШ им. Ц. Номтоева»

Цырендоржиева Н.Д.

Приказ № 105 от 31 августа 2023 года

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
по бурятскому языку как родному
8 класс

Учебник «Буряад хэлэн»
С.Г.Ошоров, Ж.Ц.Жамбуева
Улаан-Удэ, «Бэлиг», 2016

Количество часов в неделю: 2 часа

Составитель: Будацыренова Ц.Ц.

Объём программы: 68 часов

учитель бурятского языка, лит-ры

Срок реализации: 1 год.

высшая категория

2023-2024 учебный год

ТАЙЛБАР И БЭШЭГ

«Буряад хэлэн» гэхэн 8-даху классай ажалай программа хадаа Россиин Федерациин хуралсалай Министерствын тогтоолнууд дээрэ үндэһэлжэ зохёогдоһон хуралсалай программа болоно:

- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 г.;
- Закона Республики Бурятия от 13.12.2013 № 240-V «Об образовании в Республике Бурятия»;
- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-XII«О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);
- Федерального государственного стандарта основного общего образования (утвержден приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования» (зарегистрирован в Минюсте России 6 февраля 2015 г., рег. номер 35915);
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 29.12.2014 г №1644 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г №1897 «Об утверждении федерального государственного стандарта основного общего образования»;
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897» (Зарегистрирован в Минюсте России 02.02.2016 № 40937);
- Федеральных перечней учебников на 2017/2018 учебный год (утверждены приказом Минобрнауки России от 31 марта 2014 г №253 (ред. от 08.06.2015)с изменениями на 26 января 2016 года «Об утверждении федерального перечня учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»);
- СанПиНа 2.4.2.2821-10 "Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях"» (утверждены постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 29 декабря 2010 г. №189, зарегистрированным в Минюсте России 3 марта 2011 г., рег.номер 19983)
- Основной образовательной программы основного общего образования МБОУ «Ульдургинская средняя общеобразовательная школа им. Ц.Номтоева»;
- Устава МБОУ «Ульдургинская средняя общеобразовательная школа им. Ц.Номтоева»;
- Положения о рабочей программе МБОУ «Ульдургинская средняя общеобразовательная школа им. Ц.Номтоева»

Россин эрдэм һуралсалда шэнэ шэглэлнүүдэй нэбтэрэн орожо, бэелүүлэгдэжэ байгаа мүнөө сагта Байгалай регионой һуралсалай эмхинуудтэ буряад хэлэ бэшэг шудалгалгада гүнзэгы анхарал хандуулагдана. Буряад Республикада, Агада ба Усть-Ордада, Улаан-Үдэ хотын һургуулинуудаар түрэлхи хэлээ, буряад арадайнгаа оюун бодол, ёһо заншал, соел гэгээрэлые һэргээхэ, хугжөөхэ, дэлгэруулхэ талаар һууэй жэлнуудтэ ехэ ажал худэлмэри ябуулагдажа байна.

1992 оной июниин 10-да баталагдаһан «Буряад Республикын арадуудай хэлэнүүд тухай» Хуулиин ёһоор буряад хэлэнэй гүрэнэй хэлэнүүдэй нэгэн болоод байхадань, тус хэлэндэ олониитын, арад зоной, тэрэ тоодо залуушуулай, һурагшадай хандалга нилээд гүнзэгырнэ. Тиимэһээ багшын үүсхэлдэ, зохоохы ажалда үргэн харгы гаргагдана.

Россин эрдэм һуралсалда шэнэ шэглэлнүүдэй нэбтэрэн орожо, бэелүүлэгдэжэ байгаа мүнөө сагта Байгалай регионой һуралсалай эмхинүүдтэ буряад хэлэ бэшэг шудалгалгада гүнзэгы анхарал хандуулагдана.

Буряад хэлэнэй багшанарай, хумүүжүүлэгшэдэй урда табигдаха шухала **зорилгонууд**:

- ургажа ябаа залуу үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэһэ һууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхээр үгэхэ;

- һурагшадые Буряад республикын гүрэнэй аман ба бэшэгэй хэлэтэй болгохо;

- ниитын болон ажахын хэрэгтэ түрэлхи хэлээ хэрэглүүлжэ һургаха;

- арадайнгаа түүхэ, аман зохоолойнь баялиг, ёһо заншал, соёл болбосорол – эдэ бүгэдэндэ түшэглэн, тэдэниие һургажа, хугжөөжэ, хүмүүжүүлжэ, буряад үндэһэ яһатанай гүнзэгы мэдэрэл бүрилдүүлхэ.

Тус зорилгонуудһаа дулдыдан, буряад хэлэ заажа байһан багшанарай урда иимэ шухала **эрилтэнүүд** табигдана:

1. Нэн түрүүн түрэлхи хэлээ заажа байһан багша хадаа өөрөө хэлэ бэшэгэй талаар үндэр хэмжээнэй эрдэм мэдэсэтэй, болбосорол ехэтэй, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй, тэрэ тоодо буряад хэлэнэй саашанхи хүгжэлтын гол зорилгонуудые гүнзэгыгөөр ойлгохо ёһотой;

2. Һурагшадай эрдэм мэдэсын эрилтэнүүдэй стандарт ба программа шудалжа, багша буряад хэлэ заалгы тусэблэхэ;

3. Һуралсалай жэлэй эхиндэ багша класс бүхэндэ һурагшадай мэдэсэ шадабариин хэмжэээ элирүүлхэ зорилготойгоор хэдэн ондоо түхэлэй шалгалтын хүдэлмэринүүдые дүүргүүлхэ: грамматическа даабаринуудтай диктантнуудые, зохоолог ба найруулгануудые бэшүүлжэ, тестнүүдые дүүргүүлжэ, анкетэнүүдэй асуудалнуудта харюусуулжа болохо; аман шалгалта үнгэргэхэ; үзэгдэһэн темээр шалгалтын асуудалнуудта харюунуудые шагнаха; хөөрэлдөө эмхидхэхэ болон бусад эдэ даабаринуудые дүүргэлгын дүнгүүд һурагшадай мэдэсэ, шадабари, хүгжэлтые гү, али программын эрилтэнүүдһээ гээгдэлхэ зүбөөр гэршэлдэг. Эндэһээ уламжалан, багша класс бүхэндэ һурагша бүхэнтэй һуралсалай жэл соо хэхэ ажалаа багсаан эмхидхэхэ.

4. Һурагша бүхэнэй эрдэм мэдэсын хэмжээн адли бэшэ, тиимэһээ хэшээлэй алишье шатада һурагшын мэдэсын хэмжээндэ тааруугаар даабаринуудые дүүргүүлхэ.

5. Һурагшадые һургаха, хугжөөхэ, хүмүүжүүлхэ зорилгонууд түрэлхи хэлэнэй, уран зохоолой хэшээлнүүдтэ нягта холбоотойгоор элдэб онол аргуудаар, жэшээлхэдэ: интегрированнэ аргаар гэхэ гү, али заагдажа байгаа предметүүд хоорондын харилсаанай аргаар бэелүүлэгдэхэ ушартай. Эндэ 2006, 2011 онуудта гараһан «Буряад хэлэнэй сахим һураха ном» (электронно ном) доторхи тон баян, хэрэгтэй материалнуудые зүбөөр бэе бэетэйнь тааруулан холбожо шадабал, багшанарташье, һурагшадташье нилээд аша үрэтэй ба һонирхолтой байха.

6. Хэлэлгын культура (соёл) дээшлүүлхэ, гүнзэгырүүлхэ, зохёохы ба холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэринүүдые хэшээлэй алишье шатада хараалха, түсэблэхэ.

7. Нурагшадые хургалга, хүгжөөлгэ, хүмүүжүүлгын зорилгонуудые сагай эрилтэдэ таарамаар бээлүүлхын тула, буряад хэлэ ба уран зохёол заажа байһан багшанар өөрынгөө эрдэм мэдэсые, дүй дүршэлые саг үргэлжэ дээшлүүлжэ, методикодо, психологидо ба дидактикада бии боложо, хэблэгдэжэ байдаг эрдэмтэдэй, шэнэдхэгшэ багшанарай шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдые, шэнэ дурадхалнуудые ба түрүү дүй дүршэл үзэжэ, шүүмжэлжэ, ажал хүдэлмэридөө нэбтэрүүлжэ байха.

Зорилгонууд

1. *Нурагшадые литературна хэлэндэ хургалга.* Абьянуудые зүбөөр үгүүлхэ, үгэнүүдэй лексическэ удхые зүб ойлгохо, удхын сохилто зүбөөр хэрэгдэхэ дадалтай болгохо. Мэдүүлэл соо хэрэглэгдэһэн үгэнүүд нуури байраяа зүбөөр олоһон, удхынгаа талаар бэе бэетээ зүбөөр холболдонхой байха ёһотой. Нютаг хэлэнэй онсо илгаануудта анхаралаа хандуулха: алибаа нютагта тус үгые гү, али абяе иигээд үгүүлдэг, харин литературна хэлэндэ иимээр үгүүлдэг гэжэ зэргэсүүлэн ойлгуулха шухала.

2. *Нурагшадай үгын нөөсые арьбажуулга ба мэдүүлэл зохёолгые хүгжөөлгэ.* Уран зохёол, сонин, сэтгүүлнүүдые уншадаг нурагшын хэлэн тодо сэбэр, үгэ баянтай, мэдүүлэлнүүдые зүбөөр найруулха дадалтай байдаг. Хүшэр удхатай үгэнүүдые ойлгуулжа хэрэглүүлхэ шухала, словарна хүдэлмэри хэшээл бүхэндэ эмхидхэгдэжэ байха ёһотой. Хэрбээ нурагшада ойлгогдосогүй үгын байбаль, «Буряад хэлэнэй сахим нураха ном» соо «Толи» гэнэн бүлэг нээбэл, багшанарай ба нурагшадай хэрэглэхэ 14 зүйлэй толинуудые ашаглан, хэрэгтэй үгэнүүдэй зүб бэшэлгэ, оршуулга, тайлбаринь олдохо аргатай.

3. *Холбоо хэлэлгэдэ хургалга.* Буряад хэлэ заалгын гол зорилгонуудай нэгэн – хүнүүдэй хоорондоо харилсаха арга боломжо гүнзэгырүүлгэ, ханал бодолоо зүбөөр, үгэ баянтайгаар дамжуулха шадабари хүгжөөлгэ. Энэ шадабари болон дадал буряад хэлэнэй, уран зохёолой ба дунда хургуулида үзэгдэжэ байгаа бүхы предметүүдээр хэшээлнүүдтэ хэлэлгэ хүгжөөхэ элдэб даабаринуудые нурагшадаар дүүргүүлхэдэ бэхижүүлэгдэдэг. Зохёолго болон найруулга бэшэхын тула нурагшад хүдэлмэрингөө сэдэб зүбөөр шэлэн олохо, гол удхыень тодоор ойлгохо, юрын гү, али орёо түсэб зохёожо шадаха дүршэлтэй болохо ёһотой. Үгэнүүдэй удхые, тэдэнэй холбоо, хэлэлгын уран аргуудые зүбөөр хэрэглэхэ. Оролто хубияа – шухала хубида, түгэсхэлдэ гуримтайгаар шэнжэлэн орожо, зохёолгоёо бэшэхэ.

Программын бүридэл

VIII класс

1. Дабталга.
2. Синтаксис тухай юрэнхы мэдээн
3. Холбуулал тухай ойлгосо
4. Холбуулалнуудай бүридэлдэ ороһон үгэнүүдэй харилсаан
5. Мэдүүлэл
6. Юрын мэдүүлэлэй байгуулга
7. Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд
8. Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд
9. Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд
10. Мэдүүлэлэй тододхоһон гэшүүд
11. Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд
11. Дахуулал тухай юрэнхы мэдээн

Буряад хэлээр нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ

хурагшадай аман харюу сэгнэлтэ

Грамматикаар хурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал элирүүлхэ аргын нэгэн хадаа аман асуудал болоно.

Тухай темээр хурагшын аман харюу холбоо удхатай мэдээсэл боложо, грамматика хэр зэргэ тодорхойгоор мэдэдэг, ойлгодог байһыень элирүүлнэ.

Хурагшын аман харюу удаа дараалан хубариһан байха еһотой.

Хурагшадай аман харюу сэгнэхэдээ, иимэ юумэндэ анхаралаа хандуулха:

- харюуны зүб, дүүрэн гү;
- үзэһэн материала хэр зэргэ ойлгооб;
- үгэ хэлээ хэр зэргэ найрулжа харюусааб;
- мэдүүлэл байнаар зохоожо, мэдүүлэл соо аялга (интонаци) зүб табижа, үгэ зүбөөр хэрэглэжэ, грамматическа шүүлбэри хэжэ шадана гү;
- хурагшын зохоһон мэдүүлэлэй стиль зүб гү.

Аман харюу сэгнэхэдээ, иимэ эрилтэ баримталха:

«5» *сэгнэлтэ* хэрбээ хурагшын шудалан үзэһэн материалаа хүсэд дүүрэнээр мэдэхэ, тодорхой байнаар найруулжа, хэлэн тухай ойлгосодо зүб тодорхойлго үгэжэ, ханамжаяа үндэһэ баримтатой болгожо, өөрынгөө зохоһон жэшээ харуулжа, материалай удаа дараа алдангүй, литературна хэлээр, эли тодоор дамжуулжа шадаха байхадань;

«4» *сэгнэлтэ* хэрбээ хурагшын харюу «5» гэһэн сэгнэлтэдэ табигдадаг эрилтэ хангамаар аад, зүгөөр 1-3 алдуутай, багшын ажаглаһанай хойно, тэрэнээ өөрөө заһажа, найруулан хэлэхэдээ, удаа дараагай ба хэлэнэй 1-3 алдуу гаргаһан байхадань;

«3» *сэгнэлтэ* хэрбээ хурагша тус темын гол зүйл мэдэхэ ба ойлгохо байһанаа харуулжа, материалаа дутуу найрулһан, ойлгосо тодорхойлгодо гү, али дүрим дутуу мэдэхэ, ханамжаяа үндэһэ баримтатой болгожо, өөрөө жэшээ үгэжэ шадаагүй, материал найруулхадаа удаа дарааень эбдэһэн, хэлэнэй талаар алдуу гаргаһан байхадань;

«2» *сэгнэлтэ* хэрбээ хурагша үзэһэн материалаа ехэнхиень мэдэхэгүй, тодорхойлго ба дүрим хэлэхэдээ удхыень хазагайруулһан, материал ойлгожо ядангаар, гуримгүйгөөр найруулһан байхадань табиха.

Диктант сэгнэлгэ

Диктант бэшэлгэ хаадаа хурагшадые бэшэгэй дүримдэ, сэглэлтын тэмдэгүүдтэ, стильдэ, бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха арга зэбсэгэй нэгэн болоно. Диктант хурагшадай анхарал дээшэлүүлдэг, ханал бодолыень зүбөөр эмхидхэдэг, өөһэдыгөө шалгаха дүршэлтэй болгодог. Диктант бэшүүлхын тула холбоотой текст хэрэглэбэл зохистой. Энэ текст мүнөө үеын литературна хэлэнэй эрилтэ баримталһан байха еһотой.

Диктантын текст класс класста таараһан, хурагшадай бэшэжэ шадахаар байха.

Диктант бэшүүлхэ текстын юрэнхы хэмжээн:

8 класста – 90-100 үгэ;

Словарна диктант хүндэ бэшэлгэтэй үгэ хурагшадай хэр зэргэ зүбөөр бэшэхэ шадаха болоһыень шалгадаг.

Словарна диктантын үгэнүүдэй тоо:

8 класста – 25-30 үгэ;

Үгэ диктант сэгнэхэдээ, иимэ сэгнэлтэ табиха:

«5» *сэгнэлтэ* алдуугүй диктантын түлөө;

«4» *сэгнэлтэ* 2-3 алдуутай диктантын түлөө;

«3» *сэгнэлтэ* 3-5 алдуутай диктантын түлөө;

«2» *сэгнэлтэ* 6-һаа дээшэ алдуутай диктантын түлөө.

Бүхы дээрээ бэшэгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгээр ороһон дүрим класс класста эдээнһээ олон бэшэ байха:

Класс	Тоо	
	Бэшэгэй дүрим	Сэглэлтын тэмдэг
8	16-20	15-20

Найруулга (изложени) сэгнэлгэ

Найруулга бэшүүлхэ текст хургалгын, болбосоролой, хүмүүжүүлгын зорилго хангаһан, удхынгаа ба үгэ хэлэнэйнгээ талаар хурагшадай бэшэжэ шадахаар байха еһотой.

7-9 -дэхи класста диалог ба шүүмжэлэн бодомжолгын зүйлөөр орошоог болгогдоһон характеристикэ, зураглагдаһан хэһэг зохоолһоо үгтэхэ.

Найруулга бэшэхэ тектын хэмжээ:

8 класста – 140-170 үгэ;

Шалгалтын найруулгын текст багша хоер дахин эли тодоор, яаралгүйгөөр уншаха еһотой.

Мүнөө үедэ шабинарай бэе махабад бэхижүүлхэ, элүүр энхые сахиха тухай асуудал гол асуудал болоод байна. Тиимэһээ энэ хуралсалай программаар үзэгдэхэ материал үхибүүдэй ухаан бодол болон наһандань таарамжатайгаар зохоогдонхой.

Энэ тайлбари бэшэг соо үгтэһэн дурадхалнуудта багша творческо хандажа, хурагшадайнгаа наһа, бэлэдхэл, мэдэсэ, шадабари хараадаа ябан ажаллаха. Сээжэлдэхэ зохоолнууд класс бүхэндэ багшын үзэмжөөр үгтэхэ гэжэ хараалагдана.

Буряад хэлэнэй, тэрэниие шэнжэлдэг эрдэм ухаанай хүгжэлтые хараадаа абан, Россин эрдэм хуралсалай түсэбые (учебный план) баримталан, мүнөө үедэ хэрэглэгдэдэг программын үндэһөөр «Буряад хэлэнэй» стандартда тааруулан, программа зохоогдобо. Буряад хэлэ үзэлгэдэ 8 класста эрдэм хуралсалай түсэбөөр неделидэ 2 час үгтэнэ. 2023-2024 хуралсалай жэлдэ бүхыдээ 102 час болохо.

Тус программа 1 жэлдэ зохоогдоо

Календарна – тематическа түсэблэлгэ (8 класс)

нара, үдэр		Грамматическа ба бэшэгэй дүримөөр үзэхэ программын материал	Хэшээлэй темэ	Часууд	Хэшээлэй зорилгонууд	Холбоо хэлэлгэ хугжөөлгэ ба элдэб практическа даабаринууд	Гэрэй даабари
План	факт						
		Хэлэн тухай шухала мэдээн	Хэлэн тухай шухала мэдээн	1	Обществын ургалта, хугжэлтэдэ хэлэнэй үүргэ.	Номоор	Д-3 стр. 5
		5-7 классуудта үзэхэнөө дабталга Фонетикэ	5-7 классудта үзэхэнөө дабталга/.Фонетикэ.Графика	2	Обществын түүхэтэй хугжэлтэтэй хэлэнэй нягта холбоон	упражненинүүдые дүүргэхэ, сахим номоор тестовэ даабари хэхэ.	Д-11 стр. 12
		Лексикэ	Лексикэ тухай ойлгосо	2	Лексикэ; үгын удха, антоним, синоним, омоним.	Лексикээр наада үнгэргэхэ	Д-23 стр.19
		Морфологи	Морфологи тухай ойлгосо Хэлэлгын хубинууд тухай	2	Юрын конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ бүридээн багахан рассказые ородхоо буряад дээрэ оршуулха. Юумэнэй, тэмдэгэй, тоогой, түлөөнэй нэрэнүүд, глагол, наречи. Морфологическа шүүлбэри дабтаха.	Юрын конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ бүридээн багахан рассказые ородхоо буряад дээрэ оршуулха. Сахим номоор даабаринууды дүүргэхэ.	Асуудалнууд ба даабаринууд
		Синтаксис	Синтаксис тухай юрэнхы мэдээн	2	Туһалагша хэлэлгын хубинууд	Синтаксис тухай юрэнхы мэдээн. Литературна хэлэн дээрэ хөөрөжэ хургаха.	Н.38,Д-32
		Холбуулал	Холбуулал тухай ойлгосо Холбуулалнуудай илгарал, шүүлбэри. Тогтомол холбуулалнуудай удха	1 3	Холбуулал, тэрэнэй байгуулга, илгарал тухай ойлгосо.	Холбоо хэлэлгэ хугжөөлгэ «Улаан Үдэ» гэжэ зураглал бэшэхэ.	Зурагаар тобшолол гаргаха

		Холбуулалнуудай буридэлдэ ороһон угэнуудэй харилсаан.		Холбуулалнуудай илгарал (сүлөө: нэрэ, үйлэ; тогтомо), тэрэнэй шүүлбэри хэжэ хургаха . Тогтомо холбуулалнуудай удха тухай.	Изложени	Изложени удхаар үргэлжэлэл бэшэхэ.
		Холбоо угэнуудые хэрэглэлгэ Холбоо хэлэлгэ хугжоолгэ.	3			
		Шалгалтын ажал, тэрэнэй анализ	2		Урид багшын үгэһэн түсэбөөр аман хөөрөө хэхэ.	Хүсэнэг дүүргэхэ Д-45 стр.27
	Мэдүүлэл	Мэдүүлэл тухай ойлгосо.	1			Д-48, 50 стр.28
		Мэдүүлэлнүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд.	2	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэжэ хургаха. Юрэ хөөрэхэн, асууһан, идхahan, шангадхahan мэдүүлэлнүүд тухай.	Схемэ хэрэглэн, холбуулалнуудые зохёолго. Номоор упражненинүүдые дүүргэхэ.	Д-54 стр.29 Д-68 стр.38
		Удхын сохилто тухай	2			Д-71 стр.39
	Юрын мэдүүлэл	Юрын мэдүүлэлэй байгуулалга	1			
		Мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд.	2	Анализ, тобшолол хэжэ хургаха. Уран гоеор уншажа хургаха. Удхын сохилто тухай	Мэдүүлэлнүүдые зохёохо. Номоор упражненинүүдые дүүргэхэ. Тестовэ даабаринуудые хэхэ. Диктант .	Д-77 стр.40 Д-78 оршуулга стр.40
	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд	Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга.	2	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэжэ хургаха.	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэхэ.	Д-80 стр.41
		Хэлэгшэ, тэрэнэй гаралга	2			

			Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоерой хоорондо зурлаа табилга	2	Юрын конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ бүридэһэн багахан рассказ бэшэхэ.	Зурагаар багахан найруулга бэшэхэ.	Д-82 мэдүүлэл хүсэлдүүлхэ
			Шалгалтын ажал, тэрэнэй анализ	2	Удхын сохилто ба үгэнүүдэй хуури, байра хэрэглэжэ, мэдүүлэлэй шухала үгэ илгаруулалжа хураха.		
			Элирхэйлэгшэ, тэрэнэй гаралга	2	Мэдүүлэлнүүдэй сэгнэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр табижа хургаха. Простой мэдүүлэлнүүдэй шүүлбэри хэжэ хургаха	Мэдүүлэлнүүдые зохоожо хургаха. Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэхэ. Схемэ хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые зохёолго. Номоор упражненинүүдые, тестовэ даабаринуудые дүүргэхэ.	Д-93 стр.48 Д-95,96 стр.48
			Хабсаргалта, тэрэнэй илгарал	2	Простой мэдүүлэлэй шүүлбэри		Д-98 стр.49
	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд		Тусгаарлагдаһан хабсаргалтанууд.	2	Хоёр ба нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэлнүүд		Д-100 стр.49
			Шалгалтын ажал, тэрэнэй анализ	1	Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрлүүлэгшые заагша.	Диктант	Д-104 стр.51
			Нэмэлтэ. Сэхэ ба косвенно нэмэлтэ	2	Хэлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Нэрэ хэлэгшэ ба глагол хэлэгшэ		
				2	Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоерой хоорондо зурлаа табилга		

		Ушарлагша, тэрэнэй илгарал	2	Элирхэйлэгшэ, тэрэнэй гаралга. Мэдүүлэлнүүдые зохоожо хургаха.	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэхэ. Схемэ хэрэглэн,	Д-115 стр.57
		Шалгалтын ажал, тэрэнэй анализ	2	Юрын болон холболтотой хабсаргалтанууд	мэдүүлэлнүүдые зохёолго. Номоор	Д-109 стр. 52 тест
		Юрын гэшүүдээр дабталга	2	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэжэ хургаха, дабтаха.	упражненинүүдые дүүргэхэ. Буряадһаа ородто, ородһоо буряадта оршуулга.	Д-129 стр.61
		Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри	2	Тусгаарлагдаһан хабсаргалтанууд тухай ойлгосо.		
		Юрын гэшүүдэй шүүлбэри	2	Тестовэ шалгалта. Үхибүүдэй дадал шадабари шалгалга.	Тестовэ даабаринуудые дүүргэхэ.	Д-135 стр.63
		Нэмэлтэ, элирхэйлэгшын орондо таараһан синонимууд	2	Нэмэлтэ. Падежээр зохилдол дабтаха.	Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри. Номоор	Д-138 стр. 63
		Нэгэ түрэл гэшүүд.	2	Сэхэ ба косвенно нэмэлтэ тухай ойлгосо.	упражненинүүдые дүүргэхэ.	
	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд	Хэдэн зүрилдэһэн нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд	2	Ушарлагша, тэрэнэй илгарал Үхибүүдэй дадал шадабари шалгалга.	Номоор	Д-142 стр.64
		Хамтадхаһан үгэнүүд	2	Мэдүүлэлэй гэшүүдэр шүүлбэри	упражненинүүдые, даабаринуудые дүүргэхэ.	Д-146 стр.
		Шалгалтын ажал	2	Юрын гэшүүдые хэлэндэ зүбөөр хэрэглэжэ хургалга.	Изложени	оршуулга (р/м)
			2	Нэмэлтэ, элирхэйлэгшын орондо таараха	Асуудалнуудта бэшэмэл харюу	Стр. 67 – асуудалнуудта

			Нэгэ түрэл гэшүүдэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1	синонимуудые хэрэглэлгэ. Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри	Номоор упражненинүүдые, даабаринуудые дүүргэхэ.	бэшэмэл харюу
			Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүдые дабталга		Нэгэ түрэл гэшүүдэй илгаа тухай.	Номоор упражненинүүдые, тестовэ	Д-149, 151 стр. 69
			Тододхоһон гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд тухай ойлгосо	1	Дуунай аялгаар холболдоһон нэгэ түрэл гэшүүд. Хэдэн зүрилдэһэн нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд	Номоор упражненинүүдые, даабаринуудые дүүргэхэ	Д-153 стр.70
		Тододхоһон гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд	Тододхоһон гэшүүд, тэрэнэй сэглэлтын тэмдэг.	2	Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүд соохи хамтадхаһан үгэнүүд.	«Танигдаагүй нютагта» гэхэн зохеолго бэшэхэ	Д-156 стр.71
			Мэдүүлэлэй гэшүүдэй тодо болгоһон үгэнүүдые тусгаарлалга.	2	Үхибүүдэй дадал шадабари шалгалга	Номоор упражненинүүдые дүүргэхэ.	Д-162 стр. 73
			Тусгаарлалтын сэглэлтын тэмдэгүүд	1	Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэлнүүдые интонацитайгаар хэлэжэ хургаха. Нэрлүүлэгшэ, тэрэнэй гаралга.	Тестовэ даабаринуудые дүүргэхэ, диктант бэшэхэ. Номоор упражненинүүдые дүүргэхэ. Сахим номоор ажал.	Д-165 стр. 75 Д-170 стр.79 Д-174, стр. 80
			Шалгалтын ажал, тэрэнэй анализ	1	Нэрлүүлэгшые заагша. Хэлэгшэ, тэрэнэй гаралга.		
			Хандалга	1	Нэрэ хэлэгшэ ба глагол хэлэгшэ Диктант, тэрэнэй анализ. Үхибүүдэй дадал шадабари шалгалга.		Д- 175 стр. 80
			Хандаһан мэдүүлэлнүүдэй интонаци ба тэрэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1			

	Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүд		1	Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоерой хоорондо зурлаа табиха дүрим.		
		Дахуулал тухай юрэнхы мэдээн		Тододхоһон гэшүүдтэй		Д-178 стр. 81
	Дахуулалтай мэдүүлэлнүүд	Дахуулалай илгарал	2	Тододхоһон гэшүүд, тэрэнэй сэглэлтын тэмдэг.		
		Дахуулалай сэглэлтын тэмдэгүүд		Юрын конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ бүридэһэн багахан рассказ бэшэхэ.	Тестовэ даабаринуудые дүүргэхэ, диктант бэшэхэ. Номоор	Д-181 стр. 83
		Оборот дабтаха алгоритм шүүлбэрилхэ	2	Мэдүүлэлэй гэшүүдэй тодо болгоһон үгэнүүдые тусгаарлалга.	упражненинүүдые дүүргэхэ. Сахим номоор ажал.	Д-191 стр. 88
		Шалгалтын ажал, тэрэнэй анализ	1	Туһалагша хэлэлгын хубинуудые дабтаха		
		Жэл соо үзэһэнөө дабталга	1	Үхибүүдэй дадал шадабари шалгалга.	Юрын конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ	Д-194 стр. 89
		Холбуулал тухай ойлгосо		Хандаһан мэдүүлэлнүүдэй	бүридэһэн багахан	
		Холбуулалай илгаанууд	2	интонаци ба тэрэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд. Нэгэ	рассказ бэшэхэ	Д-200 стр. 93
		Мэдүүлэл тухай ойлгосо		турэл гэшүүдтэй дэлгэрэнгы		
	8-дахи класста үзэһэнөө дабталга	Дахуулал тухай ойлгосо	1	мэдүүлэл зохоожо	Диктант бэшэхэ.	Д-203 стр. 94
		Дахуулал илгаанууд		хургаха.	Схемын ёһоор	Д- 204 стр. 94
		Шалгалтын хүдэлмэри		Обородууд тухай юрэнхи мэдээн	мэдүүлэлнүүдые зохоожо туршаха.	
		Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ.	1			
		Оборот дабтаха алгоритм	2			

			Сахим номоор ажал	1	Юрын оборот. Бээ даахан	Бэшэг бэшэлгэ тухай.	
				2	оборот. Обородуудай	Хандалгатай	
				1	интонаци	мэдүүлэлнүүдые	
			Шалгалтын тест, тэрэнэй анализ	2	Обородуудай интонаци.	зохеожо хургаха,	Д-205 стр. 95
				1	Обородуудай сэглэлтын	сэглэлтын	
			Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ.	2	тэмдэгүүд. Причастна оборот	тэмдэгүүдые зүбөөр	Д-211 стр.98
					тухай ойлгосо. Залгалтанууд	табижа хургаха	
			Ханын газетэдэ заметкэ	2	тухайнь ойлгосо. Деепричастна	Номоор	Д-213 стр. 100
					оборот тухай ойлгосо	упражненинүүдые,	
			Уншаһан ном тухай	2	Сэглэлтын тэмдэгүүд тухай	даабаринуудые	Д-214 стр. 101
			хайшаал		ойлгосо. Запятойгоор	дүүргэхэ.	
				2	илгаралга тухай.	«Байгаалия	Д-219
					Оборот дабтаха алгоритм	хамгаалая» рассказ	
					шүүлбэрилхэ	бэшэхэ.	
			Уншаһан ном тухай	2	Обородуудай интонаци.	Диктант, тэрэнэй	оршуулга
			хайшаал		Обородуудай сэглэлтын	анализ	Упр. 63 стр.
					тэмдэгүүд. Причастна оборот	Тестовэ	241 (дид.мат)
					тухай ойлгосо. Залгалтанууд	даабаринуудые	Упр. 65,66
					тухайнь ойлгосо. Деепричастна	дүүргэхэ, диктант	стр. 241
				1	оборот тухай ойлгосо	бэшэхэ. Номоор	(дид.мат)
					Сэглэлтын тэмдэгүүд тухай	упражненинүүдые	Упр. 37 стр.
					ойлгосо. Запятойгоор	дүүргэхэ. Сахим	224 (дид.
					илгаралга тухай.	номоор ажал.	материал)
				1	Оборот дабтаха алгоритм		
					шүүлбэрилхэ		

			Жэлэй дун	1	<p>Шалгалтын хүдэлмэри ба тэрэнэй анализ. Үхибүүдэй дадал шадабари шалгалга.</p> <p>Хараһан фильмын, зүжэгэй, радиодамжуулгын удхаар дэлгэрэнгы найруулга бэшэлгэ.</p> <p>Ханын газетэдэ заметкэ бэшэлгэ.</p> <p>Юрын болон орёо конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ бүридэһэн рассказ ородһоо буряад дээрэ оршуулха.</p> <p>Уншаһан ном тухайгаа найшаал бэшэхэ. Орёо мэдүүлэлнүүдые зохожо хургаха.</p>	<p>Изложени. Юрын конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ бүридэһэн багахан рассказ бэшэхэ.</p> <p>Тестовэ даабаринуудые дүүргэхэ, диктант бэшэхэ. Номоор упражненинүүдые дүүргэхэ. Сахим номоор ажал</p> <p>Тестовэ даабаринуудые дүүргэхэ.</p> <p>Юрын болон орёо конструкцитай мэдүүлэлнүүдхээ бүридэһэн рассказ ородһоо буряад дээрэ оршуулха.</p> <p>Орёо мэдүүлэлнүүдые зохожо хургаха.</p>	Упр. 32, 34 стр. 224 (дид. материал)
			Хамта:	1			

				102 сар		Уншсан ном тухайгаа найшаал бэшэхэ.	
--	--	--	--	---------	--	--	--

Жэлэй һүүлдэ шалгалта

Даабаринууд 3 хубитай. Тэдэ ондо ондоо түхэлэй байха: А1-А10 хүрэтэр зүб харюутай дугаарай хажууда тусхай тэмдэг табихат. В1-В5 хүрэтэр харюунуудые бэшэжэ харуулхат. С1-С5 хүрэтэр харюунуудые дүүргэхэдээ, шэлэжэ, бэшэжэ, тоогоор харуулхат.

Нэгэдэхи хуби

А1. Доро үгтэһэн абтаһан үгэнүүдэй алиниинь Нэрын падеждэ ородоор бэшэгдэхэб?

1. Фермэдэ
2. Азида
3. Пулаадта
4. Жюридэ

2.

А2. Тус ушарнуудта хаанань ЭЭ үзэг бэшэгдэхэб?

1. Гэр... даабари
2. Бэлэг... сэн
3. Хэрэг ... хэлэ
4. Элбэг... гэр

А3. Ямар зэргэдэ тодо бэшэ аялган дуулдаашье һаа бэшэгдэхэгүйб?

1. Хэл()һэн, хал()һан, нэр()һэн
2. Гол()һон, холл()һон, хор()һон
3. Түр()гэн, хүл()һэн, ар()һан
4. Хаб()тай, эб()тэй, хэл()тэй

А4. Тус үгэнүүдэй алиниинь суг бэшэгдэхэб?

1. Идейнэ()бэшэ
2. Эмхи()зургаан
3. Фото()зураг
4. Хани()барисаан

А5. Эдэ үгэнүүдэй алиниинь хонгёо, хатуу [б] абятайб?

1. Хэб
2. Хэбис
3. Эбтэй
4. Хэблиг

А6. Ямар холбуулал соо элирхэйлһэн үгэнь буру хэрэглэлгэтэйб?

1. Тарган ном
2. Зузаан дэбтэр
3. Бүдүүн модон
4. Пилхагар хүн

А7. Юрэнхы удхатай юумэнэй нэрэнүүдэй зэргэ нэрлэгты

1. Шубуун, байгаали, шииг нойтон
2. Мүндэр, ирек, шүүдэр, аадар
3. Бүргэд, зана, нугаһан, тоодог
4. Хамар, аман, хэлэн, шэхэн

А8. Энэ мэдүүлэл соо байһан туһалагша хэлэлгын хубинууд тоонуудаар дугаарлагдаатай.

Дахуул үгын дуугаар заагты.

Шэрдэгэй дэргэдэ /1/ байна бэлэй /2/ гэжэ /3/ Баяр амарна һэн /4/

1. 2. 3. 4.

А9. Дорохи хандаһан түхэлэй үйлэ үгэнүүдэй алиниинь анхан һууритайб?

1. һууя
2. һуу
3. һууг
4. һууһуу

А10. Буруугаар харуулаатай һанамжа ологты

1. Хүбүүн һайн һураһанайнгаа түлөө медальда дэмжэгдэбэ.
2. Хүбүүе һайн һураһанайнь түлөө медальда дэмжүүлэбэ.

3. Хүбүүн хайн хураһанайнгаа түлөө өөрыгөө медальда дэмжэбэ.
4. Хүбүүе хайн хураһанайнь түлөө хургуулийн дирекции медальда дэмжэбэ.

Хоёрдохи хуби

V1. Текст соо тусхайта юумэнэй нэрэнүүд дайралдана, тэдэниие бэшэжэ харуулагты.

V2. Барбаадайнудынъ – энэ үгын бүридэл дорохи таблица соо харуулагты

Үгын үндэһэн /анхан һуури/	Үгын суфффикс	Үгын залгалта	Залгалтын янза

V3. Дорохи мэдүүлэл дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй ямар янзань бэ?

Эхэ эсэгэ хоёрынъ юу бэлдэхэб гэжэ һанаанда унаба.

V4. Гарынъ ганзагада, хүлынъ дүрөөдэ хүрэхэ- энэ ямар үгэб?

V5. Дээрэхи текст соо синонимууд болохо үйлэ үгэнүүд дайралдаа, тэдэниие бэшэгты.

Гурбадахи хуби

C1. Дорохи баталамжануудай алиниинъ текст соо домоглогдоотой һанал бодол дүтэрхыгөөр харуулнаб?

1. Эндэ урданай байдал тухай домог.
2. Эндэ буряад арадай ёһо заншалнууд харуулаатай.
3. Эндэ буряад хубсаһанай зохёогдоһон түүхэ тухай домоглогдоно.
4. Эндэ урдынсагай нэгэ айлай байдал тухай домоглогдоно.

C2. Энэ текстын стиль болон тэрэнэй янзыень заагты.

1. Уран зохёолой стиль, бодомжолго, зураглалтай.
2. Уран зохёолой стиль, домоглол, зураглалтай.
3. Уран зохёолой стиль, домоглол, бодомжолготой.
4. Яряанай ястиль, домоглол, зураглалтай.

C3. Текстые хэды бүлэгтэ хубаажа болоноб? Харюу тоогоор харуулагты.

C4. Тус текстын түрүүшын мэдүүлэл соо ямар уран арга хэрэглээтэйб? Бэшэгты.

Багшын хэрэглэхэ методическа литература

С.Г. Ошоров, Ж.Ц. Жамбуева «Буряад хэлэн» 8-дахи класс, Улаан-Үдэ «Бэлиг», 2016 он.

«Буряад хургуулиин программанууд» Буряад хэлэн 5-11 класс Д.Д. Санжина, Г.Д. Будаева, Б.Б. Будаин Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2013 он.

Шарланова Н.Ц., Раднаева Е.Д. «Буряад хэлээр тестнүүд» Улаан-Үдэ 2008 он.

Д.Б. Базарова «Буряад хэлээр тестнүүд» Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2009 он.

Л.Д. Шагдаров «Буряад хэлэнэй бэшэгэй дүрим» Улаан-Үдэ «Бэлиг» хэблэл 2009 он.

У-Ж.Ш. Дондуков, Б.Б. Лхасаранова «Учебник бурятского языка» Улаан-Үдэ Издательство «Бэлиг» 2006 он.

«Буряад хэлэн» электронный учебник бурятского языка.

Һурагшадай уншаха литература

С.Г. Ошоров, Ж.Ц. Жамбуева «Буряад хэлэн» 8-дахи класс, Улаан-Үдэ «Бэлиг», 2016 он.

Б.Б. Будаин, Б.Б. Гомбоев, С.Г. Будаин «Буряад хэлэн» 5-дахи класс Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2008 он.

Шарланова Н.Ц., Раднаева Е.Д. «Буряад хэлээр тестнүүд» Улаан-Үдэ 2008 он.

Д.Б. Базарова «Буряад хэлээр тестнүүд» Улаан-Үдэ «Бэлиг» 2009 он.

Л.Д. Шагдаров «Буряад хэлэнэй бэшэгэй дүрим» Улаан-Үдэ «Бэлиг» хэблэл 2009 он.

«Буряад хэлэн» электронный учебник бурятского языка.

